

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) बिधिको अबधराणा पत्र

“आमा वा हेरालुलाई सशक्तीकरण गर्दै आफ्नो बालबालिकाहरुमा हुन सक्ने मध्यम तथा शीघ्र कुपोषणको पहिचान र व्यवस्थापन गर्ने एउटा नवीन पद्धति”

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा बिभाग
परिवार कल्याण महाशाखा
पोषण शाखा
टेकु, काठमाडौँ

१. परिचय

१.१ मुआकको परिचय र यसको प्रयोग

विश्वभर महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ ले जनमानसमा ठूलो असर पुरयाएको कारणले समग्र जनस्वास्थ्य तथा पोषणमा प्रत्यक्ष प्रभाव परेको छ। त्यसमा पनि अति जोखिम समूहहरु जस्तै पाच बर्ष मुनिका बाल-बालिकाहरु, गर्भवति तथा सुत्केरी महिलाहरु र बृद्ध बृद्धाहरुको स्वास्थ्य तथा पोषणमा चुनौती थपिएको छ। यी बिबिध कारणले गर्दा नियमित संचालनमा रहेका स्वास्थ्य तथा पोषण सेवाहरु प्रदान तथा उपयोगमा नकारात्मक असर परेको देखिन्छ। यस्तो अवस्थामा पनि बिश्वका विभिन्न मुलुकहरु: केन्या, इथोपिया, सेनिगेल, मलावी, नाइजेरिया, युगान्डा, जिम्बावे, बुर्किनाफासो, इंडिया, पाकिस्तान र बंगलादेश जस्ता देशहरुमा पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) संचालन भई स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रममा प्रभावकारिता देखिएको आधारमा पारिवारिक पोषण (Family MUAC) बिधिको अबधारणा अगाडि सारिएको हो। यो अवधारणा पत्र संघिय तहको पोषण क्लस्टरबाट समेत अनुमोदन भैसकेको छ।

कोभिड -१९ को बिशेष अवस्थाको कारणले दुई बर्ष मुनिका बाल-बालिकाहरुको नियमित वृद्धि अनुगमन घटेको तथा अनुमानित कुपोषित बाल-बालिकाहरुको समयमा पहिचान नभएको अवस्थालाई ध्यानमा राख्दै युनिसेफ नेपालद्वारा पुर्ण प्राबिधिक र आर्थिक सहयोग गर्ने प्रतिबद्धताको साथ ६-५९ महिना सम्मका बालबालिकाहरुको पोषणको अवस्थालाई उनीहरुकै परिवारका सदस्यहरुको क्षमता बिकास गरि आ-आपना बाल-बालिकाहरुको मुआक टेपको प्रयोग गरी आफै नियमित रूपमा पोषणको अवस्था लेखा जोखा गरि ती बाल-बालिकाहरुको पोषण अवस्था उचित समयमा नै पत्ता लगाउदै मध्यम तथा कडा शिघ्र कुपोषित बाल बालिकाहरुको उपचार तथा आवश्यक परामर्शको लागि स्वास्थ्य सस्था सम्म पुरयाउन पारिवारिक पोषण लेखा जोखा (Family MUAC) बिधि अगाडी सारिएको छ। यो बिधिको अबधारणा पत्रमा चार जिल्लाहरु: पांचथर, सप्तरी, काभ्रे, र जुम्लाका सबै स्थानीय तहहरुमा पाईलटिङ्गको रूपमा कार्यक्रम संचालन गरिने र थप अरु चार जिल्लाहरु: गोरखा, डडेल्धुरा, कपिलवस्तु र मुस्ताङ्गका सबै स्थानियतहहरुमा Control गरि कार्यक्रमको तुलनात्मक अध्ययन गरिने छ। यो पाईलटिङ्ग कार्यक्रमको अबधि दुई बर्षको हुनेछ जसमा Initial Assessment, Midterm र Final review गरिनेछ। साथै दुई वर्षको नतिजाको आधारमा र नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा बिभाग, परिवार कल्याण महाशाखा, पोषण शाखाको सिफारिसमा अन्य जिल्लाहरुमा पनि कार्यक्रम विस्तार गर्न सकिने छ। साथै यो बिधि स्वीकृत हुन साथ परिवार कल्याण महाशाखा पोषण शाखा र युनिसेफ बाट कार्यक्रमको बिस्तृत योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन को तयारी गरिने छ।

माथि उल्लेखित जिल्लाहरुको छनौट बहु सूचक क्लस्टर सर्वेक्षण, २०१९ (MICS, 2019) अनुसार ख्याउटेपनको आधारमा र प्रादेशिक संरचना अनुसार गरिएको हो। यो अबधारणा बर्तमान कोभिड-१९ को अवस्थामा मात्र नभएर सामान्य अवस्थामा समेत आमा तथा परिवारका सदस्यबाट अधिकतम बालबालिकाहरुको मुआक लेखाजोखा गरि नियमित कार्यक्रम मार्फत कुपोषित बाल-बालिकाहरुको समयमानै पहिचान गरि आवश्यक व्यवस्थापन गर्न समेत सहयोग पुग्ने आशा गरिएको छ साथै नियमित वृद्धि अनुगमन तथा अनुमानित कुपोषित बाल-बालिकाहरु समयमा पहिचान हुने अपेक्षा गरिएको छ। यसै सन्दर्भमा कुनै संघ सस्थाहरु तथा विकास साझेदार सस्थाहरुले यो बिधि लागू गरि कार्यक्रम संचालन गर्न चाहेमा नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा बिभाग, परिवार कल्याण महाशाखा, पोषण शाखासंगको स्वीकृति लिई संचालन गर्न सक्नेछन यदि सो नगरि संचालन गरेको पाइएमा स्वत खारेज हुनेछ साथै यो अबधारणा लागू हुदा नेपाल सरकारबाट संचालित कुनै पनि पोषण कार्यक्रमको नियमिततामा कुनै असर गर्ने छैन।

१.१.१ मुआक टेप भनेको के हो?

मुआक टेप बालबालिकाहरुको पाखुराको मध्य भागको परिधिको नाप मापन गर्ने एउटा टिकाउ, निर्मलीकरण गर्न मिल्ने र रंगीन प्लाष्टिक टेप हो। उक्त टेपमा रातो, पहेलो र हरियो गरी तीनवटा रंग हुन्छन् जसले कुपोषणको अवस्था पहिचान गर्न मद्दत गर्दछ। हरियो रंगले सामान्य वा कुपोषण नभएको, पहेलो रंगले मध्यम खालको कुपोषण र रातो रंगले कडा कुपोषण भन्ने दर्शाउछ। यो टेप ६ देखि ५९ महिनाका बाल-बालिकाहरुको लागि प्रयोग गरिन्छ।

१.१.२ मुआक बिधि छनौटका फाईदाहरु के के छन?

- यो साधारण र कम खर्चिलो हुन्छ। सेवा प्रदायकहरुले यसको प्रयोग विभिन्न स्थानमा आफ्नो नियमित कामको बोझ नबढाई प्रयोग गर्न सक्छन् र समुदायमा कुपोषित बच्चाको सक्रिय पहिचान गर्न सकिन्छ।

- यसमा त्रुटी हुने सम्भावना कम हुन्छ । तुलनात्मक अध्ययनहरूले मुआक विधि उचाई अनुसारको तौल लिने विधि भन्दा कम त्रुटिपूर्ण हुने देखाएको छ (Myatt et al, 2006) ।
- यसले समुदायमा भएका सेवाग्राहीसंग जोडिन सहयोग गर्छ । समुदायमा रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायकले मुआकबाट सजिलै बच्चाहरूमा कडा कुपोषणको पहिचान गरि व्यवस्थापन (उपचारात्मक वा थप खाना वितरण) कार्यक्रममा सिफारिस गर्न सकिन्छ । हेरालुले पनि मुआकको रंगीन वर्गिकरण सजिलै बुझ्न सक्छन् ।
- यो अवधारणा लागुभएपछि आमा तथा परिवारका सदस्यहरूको क्षमता बिकास गरि स्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धि आनिबानिमा परिवर्तन हुनेछ र बालबालिकाहरूलाई कुपोषणबाट बचाउने उपायहरू अवलम्बन हुनेछ जस्तै; उपयुक्त किसिमले स्तनपान, समयमै पुरक खाना सुरुवात तथा आवश्यक स्याहार , स्वास्थ्य व्यवस्थापन एवं अन्य आवश्यक कुराहरू । पटक पटक आमा अथवा परिवारका सदस्यहरूले ६-५९ महिनासम्मका बालबालिकाहरूको घरमानै पोषणको लेखाजोखा गर्ने भएकोले समयमानै कुपोषणको पहिचान गरि उपचारको लागि स्वास्थ्य संस्थाहरूमा (OTC अथवा NRH मा)लैजाने बानीको विकास हुनेछ र कुपोषित बालबालिकाहरूले समयमानै उपचार पाउनेछन यसका साथै परिवार आफैले बाल-बालिकाहरूको उपचारमा व्यवस्थित गर्न समयमा नै फलोअप गर्नेछन ।

१.२ पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) बिधिको अबधराणा भन्नाले

१.२.१ पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (FAMILY MUAC) बिधिको अबधराणा भनेको के हो?

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) बिधिको अवधारणा भन्नाले समुदायमा रहेका आमाहरू वा हेरालुहरूलाई मुआक टेपको प्रयोग गर्न सिकाई आफ्ना ६-५९ महिनाका बालबालिकाहरूको पोषण अवस्था पत्ता लगाई नियमित अनुगमन गर्न सिकाउनु हो । आमा वा परिवारका सदस्यले पोषण स्थिति थाहा पाउन मुआक टेपको प्रयोग गरी उनीहरू स्वयंले बालबालिकामा हुनसक्ने कडा तथा मध्यम शीघ्र कुपोषण छिट्टै पत्ता लगाई त्यसका लागि चाडै उपचार लिन सक्छन् । यसले गर्दा उपचार छिटो भई कुपोषणबाट आउन सक्ने जटिलतालाई कम गरि अस्पताल भर्ना हुने संख्यामा पनि कमी आउनेछ । साथै आमा वा हेरालुहरू बच्चाको स्वास्थ्य र पोषण अवस्थाको स्वयंम अनुगमन गर्न सक्षम भै स्वास्थ्य सेवा लिन प्रेरित हुन्छन् । यो कार्य आमा वा (परिवारका अन्य सदस्य) स्वयंले गर्न दिई समुदायमा रहेको कुपोषणको छिटो पहिचान हुनुका साथै कुपोषणका कारणले हुने सक्ने अस्पताल भर्नाको संख्यामा कमी हुने तथा महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविका वा स्वास्थ्यकर्मीहरूको कार्यबोझ पनि कम हुन्छ ।

१.२.२ पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (FAMILY MUAC) आवश्यक छ?

सामान्य वा कुनै महामारीको अवस्थामा महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविकाले शीघ्र कुपोषित बालबालिकाको सक्रिय छनौट गर्न सकिरहेका छैनन् त्यस्तो अवस्थामा पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) अवधारणाले उपचार चाहिने शीघ्र कुपोषण भएका बालबालिकाको पहिचान गर्न सम्भव तुल्याउँछ । पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) फाइदा निम्नलिखित छन् ।

- ६- ५९ महिनाका बालबालिकाहरूको घरमै शीघ्र कुपोषणको पहिचान गरी कडा वा मध्यम शीघ्र कुपोषण पहिचान भएका कुपोषबालबालिकालाई थप परिक्षण र उपचारका लागि नजिकैको स्वास्थ्य संस्थामा (बहिरंग उपचार सेवा केन्द्र वा पोषणपुनर्स्थापना गृह) प्रेषण गर्न सकिन्छ ।
- आमा र हेरालुले आफ्नो बालबालिकाको पोषणको अवस्थाबारे राम्रो बुझाई हुन्छ र पोषण सुधार गर्न गर्नु पर्ने कार्य बारे जानकारी हुन्छ ।
- परिवार / आमा मुआक अवधारणाले परिवारका सदस्य / आमालाई नै मुआक जाँच रणनीतिको मुख्य केन्द्र बिन्दुमा राखी उनीहरू नै बालबालिकामा हुने कुपोषणको पहिचान गर्न उपयुक्त व्यक्ति हुन् भनि मान्यता राख्दछ ।
- बारम्बार पाखुराको मध्य भागको मापनले शीघ्र कुपोषणको छिटो पहिचान गर्न सहयोग पुर्याउछ । बच्चाहरूको छिटो पहिचानले बालबालिकामा कुपोषणको कारणले हुने बिरामी र मृत्यु दरमा पनि कमी ल्याउँछ ।
- यो अवधारणाले लामो समय सम्म बहिरंग उपचार केन्द्रमा बस्नुपर्ने बच्चाको संख्यामा कमी हुने , कुपोषणको कारणले हुने जटिलता भएका बच्चाहरूको विशेष अन्तरंग उपचार सेवा लिने संख्यामा कमी हुने जसले गर्दा समग्र शीघ्र कुपोषणको एकिकृत व्यवस्थापन कार्यक्रममा (IMAM) लाग्ने खर्चमा पनि कमी आउछ ।

१.२.३ पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (FAMILY MUAC) अवधारणालाई कसरी प्रयोगमा ल्याउने?

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) अवधारणाले ६-५९ महिनाका बालबालिकाका आमा वा हेरालुलाई पोषण जाँच गर्ने सिपको विकास गराई शीघ्र कुपोषणको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक स्वास्थ्य सेवा लिन प्रेरित गर्नु हो । सशक्तिकरण प्रक्रिया अन्तर्गत आमा वा हेरालुलाई शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण सम्बन्धि ज्ञान र सिप चाहिन्छ । पारिवारिक पोषण लेखाजोखा लागि आमा वा हेरालुलाई तालिमको आवश्यकता पर्छ । हालको कोभिड-१९ महामारीमा, समूहमा तालिम संचालन गर्न सकिने अवस्था छैन । तालिम दिने प्रशिक्षकमा पनि मुआक टेपको प्रयोग बारे ज्ञान र सिप हुनु आवश्यक छ र तालिम संचालनको राम्रो अनुभव हुनुपर्छ । तालिम संचालन गर्दा स्थानीय भाषाको प्रयोग गर्दै सम्भव भएसम्म व्यवहारिक प्रदर्शनी मार्फत संचालन गर्नुपर्छ । कोभिड-१९ को कारणले गर्दा आमने सामने तालिम सम्पन्न गर्न नसकिने भएकोले वैकल्पिक उपाय चाहिन्छ । आमा वा हेरालुलाई प्रतक्ष्य प्रदर्शनीको सट्टा भिडियोहरुको माध्यमबाट हेरेर सिकाउन सकिन्छ । महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका / स्वास्थ्यकर्मीले भौतिक दूरीका साथै उचित संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरु अपनाएर आमा वा हेरालुको सानो समूहमा मौखिक निर्देशन दिन सक्छन् । मुआक नापे विधि बारे चित्र सहितको घर लान मिल्ने कार्ड तयार गरि वितरण गर्न सकिन्छ जुन आमा / हेरालुले बिर्सिएको समयमा सो सामग्रीको प्रयोग गर्न सक्छन् । पारिवारिक पोषण लेखाजोखा अवधारणा अवलम्बन गर्न सकिने विभिन्न स्थानहरु यस प्रकारका छन्:

१. खोप क्लिनिक / समुदायमा आधारित नवजात शिशु तथा बालरोगको एकीकृत व्यवस्थापन सेवा दिदा मुआक टेपको प्रयोग तथा पोषणजन्य कारणले सुत्रिएको जाँच बारे आमा वा हेरालुलाई तालिम दिन सकिन्छ ।
२. बहिरंग उपचार सेवा केन्द्र / अन्तरंग उपचार सेवा केन्द्र र पोषण पुनर्स्थापना गृहमा अनुगमन भेट / डिस्चार्जको समयमा आएका आमा / हेरालुलाई तालिम दिन सकिन्छ ।
३. घुम्ती बहिरंग उपचार सेवा क्लिनिकको अवधारणा अनुरूप स्वास्थ्य संस्था र सहयोगी संस्थासंग समन्वय गरी निश्चित ठाउँमा संचालन गर्न सकिन्छ ।

बर्तमान कोभिड-१९ को परिप्रेक्षमा परिप्रेक्षमा सुरुगरेपनि, यो अवधारणा क्रमिक रूपमा कोभिड-१९ नियन्त्रण पाश्चात पनि नियमित गरिने छ। पारिवारिक पोषण (Family MUAC) मुआक अवलम्बन गर्न पहिलो चरणमा केहि लक्षित क्षेत्रहरुको छनौट गरिनेछ । त्यस पश्चात त्यहाँको सिकाई र सुझावहरुका आधारमा यसलाई अन्य क्षेत्रमा पनि विस्तार गर्दै लग्न सकिन्छ ।

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) अवधारणाको कार्ययोजना

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) अधिकांश दक्षिण अफ्रिकी देशहरुमा जस्तै केन्या, इथोपिया, सेनिगेल, मलावी, नाइजेरिया, युगान्डा, जिम्बावे, बुर्किनाफासो र इंडिया, पाकिस्तान, बंगलादेश जस्ता विभिन्न देशहरुमा परिवार / आमा मुआक अवधारणालाई आगाडी बढाईएको छ र फलस्वरूप धेरै बाल-बालिकाहरु आईमाम कार्यक्रममा भर्ना भई सुपोषित भएका छन्।

तत्कालिन कार्यक्रम: यसै अनुरूप नेपालमा पनि यही आर्थिक बर्ष २०७७/२०७८ देखि परिवार/आमा मुआक अवधारणा हाल प्रदेश १ को पाचथर, प्रदेश २ को सप्तरी, बागमती प्रदेशको काभ्रे तथा कर्णाली प्रदेशको जुम्ला जिल्ला गरि जम्मा ४ जिल्लाहरुका सबै स्थानिय तहहरुमा परिवार मुआक को पाईलटिङ्गको रूपमा नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा बिभाग, परिवार कल्याण महाशाखा, पोषण शाखा र युनिसेफको संयुक्त सहयोगमा सरकारी संरचानालाई परिचालन गरि आगाडी बढाइने छ। परिवार/आमा मुआक अवधारणा लागुभए पछी यसको पाइलट फेज बढीमा २ वर्षको रहनेछ। तर ६ महिनापछी यस अवधारणाको नतिजाको विश्लेषण गरि अन्य क्षेत्रहरुमा समेत लागु गर्न सकिने छ। यसै सन्दर्भमा, पाइलट कार्यक्रमको प्रभावकारिता सम्बन्धि तुलनात्मक अध्ययन गर्नका लागि गण्डकी प्रदेशको गोर्खा र मुस्तांग, लुम्बिनी प्रदेशको कपिलबस्तु तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशको डडेल्धुरा गरि जम्मा ४ जिल्लाहरु छनौट गरिएको छ।

उल्लेखित प्रदेशहरु तथा जिल्लाहरुको छनौट उल्लेखित मापदण्डहरु को आधारमा गरिएको छ:

- गत आर्थिक बर्षमा (२०७६/२०७७) नेपाल सरकार तथा युनिसेफ को संयुक्त सहयोगमा संचालित बहु सूचक क्लस्टर सर्वेक्षण, २०२० (MICS, २०२०) को ख्याउटेपन को अवस्था ।
- बर्तमान समयमा शिघ्र कुपोषणको एकीकृत ब्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन भएका जिल्लाहरु ।
- भौगोलिक सन्तुलन

पाइलट कार्यक्रमको प्रभावकारिता सम्बन्धि तुलनात्मक अध्ययन गर्नका लागि गोर्खा, डडेल्धुरा, कपिलवस्तु तथा मुस्तांग जिल्ला कन्ट्रोल जिल्लाहरूको रूपमा प्रस्ताव गरिएको छ र कार्यक्रमको प्रभावकारिता हेर्नकालागि आवधिक रूपमा अध्ययन गरिने छ। सो अध्ययनको लागि स्वतन्त्र अनुगमन तथा मुल्याङ्कनकर्ताको ब्यबस्थापन गरि अध्ययन गरिने छ।

दिघकालिन कार्यक्रम: पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) अवधारणा को लागुगर्ने सन्दर्भमा पाइलट कार्यक्रमको नतिजाको आधारमा दिघकालिन योजना प्रस्तुत गरिने छ र क्रमिक रूपमा बिस्तार गरिने छ। यसको निम्ति सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाहरू, स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरू तथा महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरू को क्षमता बिकाश गरि समुदाय तहमा सम्बन्धित स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूको अनुगमन तथा महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरू द्वारा आमा तथा ५ बर्षमुनिका बालबालिकाहरूका स्याहारकर्ताहरूको क्षमता बिकाश गरिने छ र दिघकालिन रूपमा लागुगरिने छ। यसको लागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको नेतृत्व, प्रादेशिक स्वास्थ्य नेर्देशनालय र जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयको सहयोग तथा अनुगमन एवं स्थानिय तहको योजनामा कार्यन्वयन गरिने छ। **पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC)** पाइलट कार्यक्रम संचालन गर्दा बालब्रिद्धि अनुगमन, मातृ, शिशु तथा बाल्याकालिना पोषण तथा अन्य पोषण बिशेष तथा पोषण सम्बेदशिल कार्यक्रमहरूसंग एकीकृत हुदै किशोर किशोरी, बलाबाकिलाहरू तथा गर्भवती तथा स्तनपान गराउने आमाहरूको पोषणअवस्थामा सुधार ल्याउन समेत प्रयत्न गरिने छ।

समुदायमा क्षमता बिकाश गर्न अपनाइने कदमहरू:

१. तालिम सम्भव भएसम्म व्यक्तिगत वा सानो समूहमा (बढीमा १० जना) गर्ने ।
२. समुदायमा आमाहरू अथवा बालास्याहाराकर्ताहरूलाई तालिम दिने समयमा सम्बन्धित महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरूलाई समेत समावेश गर्ने र वहाहरूबाटपनि सहजीकरण गर्न लगाउने ।
३. तालिम संचालनको लागि खुल्ला ठाउँ प्रयोग गर्ने अथवा बन्द खोठामा संचालन गर्नु पर्ने अवस्थामा हरेक सहभागी बीच कम्तिमा पनि २ मीटरको भौतिक दूरी कायम गर्ने र सो को सुनिश्चिता गर्न चिन्ह लगाउने ।
४. तालिम चलिरहदा तालिम कक्षाका झ्यालहरू तथा ढोकाहरू सधै खुल्ला राख्ने।
५. हात धुने स्थानको स्थापना गरि साबुन पानी वा सेनिटाइजरको (७० देखि ७५ % अल्कोहल भएको) उचित व्यवस्था मिलाउने ।
६. सफा मुआक टेप उपलब्ध गराउने (साबुन पानी प्रयोग गर्ने) ।
७. सहभागीको उपस्थितिको विवरण (नाम, ठेगाना, फोन नम्बर आदि) राख्ने । कोभिड-१९ जस्तै लक्षण (ज्वरो >१००.४° F वा ३८° C, हाल-सालै लागेको निरन्तर खोकी, श्वास- प्रश्वास सम्बन्धि समस्या, थकान वा अन्य कुनै फलू जस्तै लक्षणहरू) देखिएमा व्यक्तिको विवरण फलो अपकालागि लिई तालिममा बस्न नमिल्ने कुरा सम्झाउने । त्यस्ता सहभागीलाई मुआक टेपको प्रयोगबारे सामान्य परामर्शका साथै संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरू र अपहेलनाबाट बचाउन सामुदायिक सहयोग / व्यवस्थापन बारे सन्देश दिदै तालिमबाट फर्किन आग्रह गर्ने ।
८. सामुदायिक सहयोग र केस व्यवस्थापनलाई जोड दिदै कोभिड-१९ सम्बन्धित मुख्य सन्देशहरू प्रवाह गर्ने ।
९. ६-५९ महिनाका बालबालिकामा मुआक टेपको प्रयोगका साथै पोषणजन्य कारणले सुन्नेको पत्ता लगाउन प्रदर्शन गर्ने । आमाहरूलाई पनि यो कार्य आफ्ना बच्चामा गर्न लगाउने । आमाहरूले गरेको भएको नभएको अनुगमन गर्ने । आवश्यक परे फेरी गरेर देखाउने ।

१०. सकिएपछि एक – एक गर्दै साबुन पानीले मिचिमिची हात धोएर बाहिर निस्कन भन्ने ।

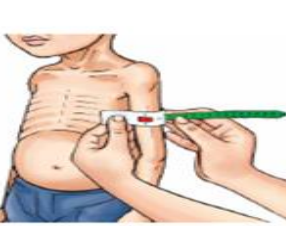
- बच्चाको बायाँ हातको लुगा पुर्नै खोल्ने
- बच्चाको बायाँ हात ९०° खुम्चाएर कुईना र काँधको हड्डी पत्ता लगाउने

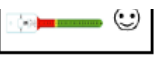
- बच्चाको बायाँ हात ९०° खुम्चाएर कुईना र काँधको हड्डीको बीच भाग पत्ता लगाउने

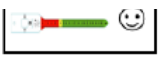

- बच्चाको बायाँ हातलाई सिधा बनाई पत्ता लगाएकै बीच भागमा मुआक टेप राख्ने

- बच्चाको बायाँ हातको बीच भागको परिधिको अभिलेख राख्ने । यसरी नाप्या टेप धेरै खुकुलो वा कस्सिएको हुनु हुँदैन ।

प्रेषण

१ मि.

कोभिड-१९ को बेला परिवार / आमा मुआकको अवलम्बन

नोट: आमा तथा बालस्याहार कर्तालाई तालिम संचालन गर्नकालागि छुट्टै तालिमपुस्तिका, आबस्यक तालिम सामाग्रीहरु, पोषण परमर्शकालागि आबस्यक सुचना तथा संचार सामाग्रीहरु तथा आमा/स्याहारकर्ताहरुका लागि सुचना सामग्रीहरु यो अवधारणा पत्र स्वीकृत भैसकेपछि छुट्टै तयार गरि प्रयोगमा ल्याइने छ । साथै, उक्त तालिम पुस्तिकामा तालिम सम्बन्धि सम्पूर्ण कुराहरु उल्लेख गरिने छ।

मुआक नाप्रे तरिका

नोट: मध्य भाग पत्ता लगाउन, एउटा धागो वा डोरी गाठो पारेर प्रयोग गर्न सकिन्छ । डोरी/ धागोलाई कुईना र काँधमा राखी त्यसलाई आधा बनाई मध्य भाग अंकित गर्ने ।

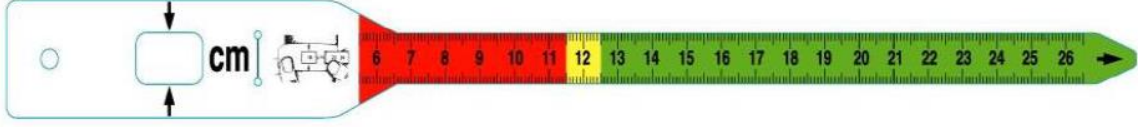
१.२.४ ६ महिनादेखि ५ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरुको पाखुराको नाप गरिसकेपछि पत्तलगैएको रंगको आधारमा अपनाउनुपर्ने कुराहरुः?

रातो: बच्चाको पाखुराको नाप पुनः लिने र फेरी पनि रातो आएको खण्डमा बच्चा कडा शीघ्र कुपोषित भएको र छिट्टै बिरामी पर्न सक्छ । यस्तो अवस्थामा तुरुन्तै नजिकैको बहिरंग उपचार सेवा केन्द्र वा पोषण पुनर्स्थापना गृहमा जाने । तथा आवश्यक सहयोगको लागि महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविका/स्वास्थ्यकर्मीसंग सम्पर्क गर्ने ।

पहेँलो: सहि छ – छैन जाचँ गर्न बच्चाको पाखुराको नाप पुनः लिने । फेरी पनि पहेँलो आएको खण्डमा बच्चा छिट्टै कडा कुपोषित हुन सक्छ । शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण बारे परामर्श लिन महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका / स्वास्थ्यकर्मीसंग सम्पर्क गर्ने । साथै जाँचको सुनिश्चितता र अन्य सहयोगको लागि नजिकैको स्वास्थ्य संस्थामा जाने / प्रेषण गर्ने । साथै, बच्चालाई पोषित बनाउन नियमित रुपमा स्वास्थ्य परिक्षण, पोषणको लेखाजोखा, पोषिलो खाना आदिको अनुशरण गर्ने।

हरियो: बच्चा स्वस्थ छ । उसलाई नियमित रूपमा पौष्टिक खानाको रूपमा ४ समूहका खानेकुरा खुवाउनु पर्छ । हरेक २ हप्तामा मुआक नाप्ने । टेपले पाखुरा नाप्दा पहिलो वा रातो भएमा स्वास्थ्य परामर्शका लागि नजिकैको स्वास्थ्य संस्थामा सम्पर्क गर्ने । साथै, नियमित स्वास्थ्य परिक्षण, राम्रो स्याहार तथा सरसफाई सम्बन्धि ब्यबहार नियमित गर्नु पर्छ ।

१.२.५ पोषणजन्य कारणले सुन्निएको पत्ता लगाउने तरिका

१. दुवै पैतालाको माथिल्लो भागमा बुढी औँलाले ३ सेकेन्डसम्म थिच्ने (सहि तरिकाले नेपालीमा एक हजार एक, एक हजार दुई, एक हजार तीन भनि गन्दा लगभग तीन सेकेन्ड हुन्छ) ।
२. यदि औँला हटाएपछि पनि केहि समयसम्म खाल्डो परेको देखिए बच्चालाई कडा शीघ्र कुपोषण भएको भन्ने बुझिन्छ र सो को उपचारका लागि जति सक्दो चाँडो स्वास्थ्य संस्था जानु पर्छ ।

नोट: दुवै खुट्टामा खाल्डो परेको खण्डमा मात्र बच्चा पोषणजन्य कारणले सुन्निएको भनेर बुझ्नु पर्छ । पोषणजन्य कारणले सुन्ने जहिले पनि खुट्टा देखि शुरु भई शरीरको माथिल्लो भागतिर फैलिन्छ तसर्थ बच्चाको खुट्टा, पाखुरा, हात र अनुहार पनि जाँच गर्नुपर्छ ।

कति समयमा मुआक र पोषणजन्य कारणले सुन्निएको जाँच गर्ने?

हरेक दुई हप्ता वा आवश्यकता अनुसार बच्चाको मुआक र पोषणजन्य कारणले सुन्निएको जाँच गर्ने । बच्चालाई मृत्युको मुखबाट जोगाउन र अस्पताल भर्ना हुन नदिन कुपोषणका लक्षणहरु देखे बित्तिकै उपचारको लागि पहल गर्नु जरुरी हुन्छ । मुआक टेपलाई घरमा सुरक्षित तरिकाले राख्नु पर्छ र दोबार्न हुदैन । मुआक टेपको प्रयोग अघि प्रत्येक पल्ट साबुन पानीले हात धुनु पर्छ ।

२. परिवार / आमा मुआक को प्रभावको मुल्यांकन

छिटो/समयमा केस पहिचान तथा उपचारको लागि स्वास्थ्य संस्था लगे नलगेको पत्ता लगाउन परिवार/आमा मुआक अवधारणा कार्यान्वयनको अनुगमन गर्नु जरुरी हुन्छ । यसका साथै समुदायमा कडा शीघ्र कुपोषण उपचार कार्यक्रमको कभरेज बढे-नबढेको सुनिश्चित गर्न समेत अनुगमन गर्नु जरुरी छ । स्वास्थ्य सूचना प्रणालीका साथै परिवार/आमा मुआकबाट प्रेषण भएकाहरुको रेकर्ड मार्फत कार्यान्वयन पूर्व र पश्चात कार्यक्रमको कभरेज बारे जानकारी लिन सकिन्छ ।

३. परिवार / आमा मुआकको अनुगमन

- **दूरीवद्ध अनुगमन:** स्वास्थ्य संस्था तथा अन्य सहयोगी संस्थाहरुले समुदायमा रहेका महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविकासंग नियमित समन्वय गर्ने। स्वास्थ्यकर्मी तथा सहयोगी संस्थाहरुका कर्मचारीहरुले टेलिफोन मार्फत नियमित रूपमा निश्चित समुदायका बालबालिकाको पोषणको लेखाजोखा बारे महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविकासंग बुझ्ने र उचित परामर्श दिने ।

- **स्थलगत अनुगमन:** स्वास्थ्यकर्मी, सामुदायिक कार्यकर्ता र अन्य सहयोगी संस्थाहरूले समुदायमा गई अनुगमन गर्ने र परिवार/आमा मुआक अवधारण अवलम्बन गर्न के के कार्यहरू गरिएको छ त्यसको पहिचान गर्ने ।
- **आमाहरूबाट स्वयंम प्रेषण:** आमा/परिवारका सदस्य/हेरालु स्वयंमले आफ्नो बच्चाको पोषण अवस्था जांच गर्ने र शीघ्र कुपोषित भएको थाहा पाएपछि स्वास्थ्य संस्थामा लिएर जाने र स्वास्थ्यकर्मीले त्यसको यकिन गरि उचित पोषण सेवा दिने ।
- **स्वास्थ्यकर्मी / स्वयंम सेविका मार्फत अनुगमन:** स्वास्थ्यकर्मी / महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविकाले मुआकबाट मापन गर्ने तरिका सिकाउन, शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण सम्बन्धि परामर्श दिन तथा अन्य पोषण सेवा परामर्शको लागि मुख्य भूमिका खेल्दछन् । त्यसैले उनीहरू समुदायमा नियमित घरभेट गर्दै आमाहरू / हेरालुहरूलाई नियमित रूपमा पोषण लेखाजोखा गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने र आवश्यक परेको बच्चालाई नजिकैको स्वास्थ्य संस्थामा थप पोषण जाँचकोलागि प्रेषण गर्ने ।

४. पूर्व आवश्यकता

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) कार्यन्वयन गर्नका लागि पूर्व आवश्यक कुराहरू यस प्रकार छन् ।

१. मुआक टेपको उपलब्धता हुनु पर्दछ ।
२. यस कोभिड -१९ माहामारीको समयमा संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरू अवलम्बन गर्नुका साथै स्वास्थ्य संस्था वा अन्य आवश्यक सेवा प्रदायक ठाउँहरूमा व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री (PPE) को उपलब्धता हुनुपर्छ जसले गर्दा सेवा लिन आउने सेवाग्राहीमा सुरक्षाको प्रत्याभुति हुन्छ ।
३. परिवार/आमा मुआक मार्फत आएका बच्चाहरूलाई महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा स्वास्थ्यकर्मीहरूले सहयोग गर्नु पर्दछ ।
४. बन्दाबन्दीको अवस्थामा पनि आमाहरू / हेरालुहरूलाई आफ्ना बालबालिकालाई स्वास्थ्य संस्थासम्म लैजानका लागि स्थानीय अधिकारीहरू एवम् सुरक्षाकर्मीहरूको सहयोग आवश्यक पर्दछ ।

५. सन्दर्भ सामाग्रीहरू

१. https://www.elrha.org/wp-content/uploads/2018/08/DIP-Final-Report_Click-MUAC-Project_5-Oct.pdf
२. <https://knowledgeagainsthunger.org/technical/brief-family-muac/>
३. <https://knowledgeagainsthunger.org/wp-content/uploads/2020/03/Family-MUAC-2-Pager-LG7.pdf>
४. <https://www.nowastedlives.org/news-family-muac-community-of-practice>
५. <https://www.actionagainsthunger.org/story/empowering-mothers-detect-acute-malnutrition-kenya>
६. https://www.nutritioncluster.net/News_GHRP_Update_May?mc_cid=b2ea84e3c7&mc_eid=2d35320581
७. <https://www.actionagainsthunger.org/story/transforming-treatment-acute-malnutrition>
८. https://www.nutritioncluster.net/Resources_Nutrition_Sectoral_and_Cluster_Coordination_Guidance_in_COVID19_Contexts

अनुसूची १: विश्वमा बर्तमान समयमा हालसम्म अनुभव गरिएका परिवार/आमा मुआक अवाधारणाको कार्वान्यन सम्बन्धि उदाहरणहरू:

१. GOALआयरल्याण्ड: GOALआयरल्याण्डमा ४० बर्ष भन्दा पहिले स्थापना भएको एक अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय सहयोगी एजेन्सी हो। GOAL ले २०१४ देखि विश्वव्यापी रूपमा पारिवारिक MUAC दृष्टिकोणको कार्यक्रम अगाडी वडाउन सहयोग गरेको छ।

- GOAL ले अफ्रिका महादेशका का ४ देशहरू जस्तै: इथियोपिया, मलावी, दक्षिण सुडान हरूमा पारिवार/आमा MUAC कार्यक्रमलाई कार्वान्वयन गरेको छ। यस अन्तर्गत २२,३३१ आमाहरूलाई क्षमतावान (सशक्त) बनाएको छ।
- २०१८ को प्रारम्भमा GOAL को बहु-उद्देशिय पारिवारिक MUAC परियोजनाले इथियोपिया (शरणार्थी शिविर), दक्षिण सुडान र मलावीमा ६,५१३ आमाहरूको क्षमता (सशक्त) बिकाश गरेको छ। यसैसन्दर्भमा आमाहरूले ८६ ८६% कडा शिघ्र कुपोषित बालबालिकाहरूलाई उपचारकेन्द्रमा पठाउन सफल भएका छन्।
- मालवी तथा दक्षिण सुडानमा पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) कार्यक्रम बाट कडा कुपोषित बालबालिकाहरूको उपचारमा औसतमा ४३.४३ % ले वृद्धि भएको छ।
- मलावीमा संचालन गरिएको पुरक पोषण (supplementary feeding) कार्यक्रम मा ६९ प्रतिशतले तथा उपचारात्मक पोषण कार्यक्रम (ओ टी पी) भर्नामा २५ प्रतिशतले बृद्धि भएको छ।
- दक्षिण सुडानमा लक्षित पुरक पोषण (targeted supplementary feeding) कार्यक्रममा सक्रिय रूपमा मापन गरिएको पोषण लेखाजोखाबाट ३५% ले वृद्धि शिघ्र कुपोषित बालबालिकाहरू पत्तालागे उपचारमा ल्याईएको छ।
- समग्रमा, GOAL ले संचालन गरेको सबै देशहरूको प्रगति प्रतिबेदनमा आमा मुआक कार्यक्रम मार्फत आमाहरू उत्प्रेरित भएको, सशक्त भएको तथा उन्हारुमा नया ज्ञान र शिप तथा आफ्नो बालबालिकाहरू प्रति भावनात्मक सम्बेदनशिलता को बिकाश भएको र कार्कमलाई प्रसंशा गरेको भेटिएको छ।
- पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) पद्धतिले कायर्कमको ब्रिहतरूपमा कभरेज बढाइ कडा शिघ्र कुपोषित बालबालिकाहरूले OTP वाट उपचार पाउने अवसर दिएको छ। साथै, कुपोषणको प्रारम्भमानै केश पत्तालगाई छिटो तथा छोटो समयमानै उपचार गरि केश को बोझ (burden) घटाउन तथा कार्कम खर्च घटाउन समेत सहयोग गरेको छ।
- पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) पद्धतिले कायर्कमको अनुपालन (compliance) सुधार गर्ने, परिवारले केश पत्तालागे आफैले प्रेषण गर्ने तथा केश फलोअप गर्ने पद्धतिमा बिकाश भएको छ।
- पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) पद्धतिको सबै खालका सकारात्मक नतिजाले सद्गुण चक्र (virtuous cycle) सृजना गर्दै कुपोषण सम्बद्ध मृत्यु दर तथा कुपोषण दर मा कमि आएको महशुश भएको छ।
- पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) बाट हुने लेखाजोखाको जिम्मेवारी स्वास्थ्य कायर्कर्ताहरूबाट आमा वा हेरचाह कर्तामा जिम्मेवारी दिदा काम समयमा हुने, पैसा पनि बचत गर्ने, CHWs को लागि बहुमूल्य समय बचत गर्ने र समुदायलाई उनीहरूको हितको लागि अझ ठूलो जिम्मेवारी लिन सहयोग गर्ने र सशक्त बनाउने गरेको छ।
- GOAL ले COVID-19 को सन्दर्भमा एक परिवार MUAC को उपयोगको लागि पोषण मार्गदर्शन नोट प्रकाशित गरेको छ। जुन यो लिंक बाट प्राप्त गर्न सकिन्छ: <https://acutemalnutrition.org/en/resource-library/3BvzX2BOPsJTYBSOPcb2C0>

२. केन्या

केन्यामा गरिएको एक अध्यायनले आमाहरूले स्वास्थ्यकर्मीहरूको तुलनामा MUAC लाई प्रभावकारी ढगले प्रयोग गर्न सक्दछन भनेर सिद्ध गरेको छ। यस अध्यायनको नतीजाले आमाहरू/हेरचाहकर्ताहरूले MUAC प्रयोग गरेर आफ्नो बच्चाको पोषण स्थितिको बारेमा संवेदनशील हुदै विशिष्ट वर्गीकरण गर्न सक्दछ तथा कायर्कममा ल्याउन सक्दछन भनेर प्रमाणित गरिदिएको छ।

३. नाइजर

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) को परोवारमानै स्क्रीनिंग गर्ने पद्धतिअनुरूप आमा र हेरविचारकर्ताहरूले MUAC प्रयोग गरेर आफ्नो बच्चाहरूमा शिघ्र कुपोषण पत्ता लगाउन सक्षम भएका छन्। यस पद्धतिले नाइजरमा आमाहरू र हेरचाहकर्ताहरूलाई कुपोषणको लक्षण तथा चिन्नहरू जान्न तथा आफ्नो बच्चाहरूको कुपोषण पत्ता लगाउन सक्षम छ। साथै, उनीहरूको आफ्नो बच्चाहरूको पोषण स्थिति अनुगमन गर्नमा व्यस्त रहन र समुदाय स्तरमा बच्चाको स्क्रीनिंगको पटक बढाईएको समेतपैएको छ।

२०१३-२०१४ मा नाइजरमा गरिएको एउटा अध्यायनले आमाहरूले स्क्रीनिंग गरेर उपचार गरिएका बालबालिकाहरूमा समुदाय स्वास्थ्य कायर्कर्ताहरूले स्क्रीनिंग गरेर उपचारगरिएका बालबालिकाहरूमा भन्दा बढी ओटीपीहरू स्फेयर मापदण्ड मा राम्रो नतिजा आएको पाइयो।

४. राजस्थान भारत:

पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) प्रशिक्षणको प्रभावकारिता नाप्रका लागि, आमाहरूले प्रेषण गरिएका केशहरू स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूले अनुगमन गरि प्रभावकारिताको सुनिश्चितता गर्ने गरिएको छ । कुन चिजले के राम्रो गरेको छ ? कसरि काम गरेको छ ? आदि आमाहरूसंगै गरिने छलफलहरूले उनीहरूको आत्मविश्वास बढाउँदछ र घरको वातावरणमा MUAC अनुगमन गर्ने अभ्यासलाई नियमित गर्न मद्दत गर्दछ।

सामान्य सिकाई:

- नत पाखुराको छनौटबाट (दायाँ वा बायाँ) नत आँखाद्वारा वा नापबाट मध्यबिन्दु छनौट गरेर छनौटको तरिका तथा सुद्धता प्रभावित हुँदैन।
- अध्ययले प्रशिक्षण पाइसकेका आमाहरू/हेरचाहकर्ताले MUAC बाट पोषणको लेखाजोखा गर्न तथा सुजन (oedema) पहिचान गर्न स्वास्थ्य कर्मीहरू जतिनै सक्षम छन् भनेर सिद्धगरेको छ ।
- स्वास्थ्यकर्मीहरू भन्दा आमाहरू द्वारा पहिलेनै/ छिट्टै आफ्नो बाल-बालिकाहरू कुपोषित छन् या छैनन् भनेर पत्ता लगाइएको पाईएको छ जसले गर्दा कुपोषित बच्चाहरूको अस्पताल भर्ना मा कमि आएको पाईएको छ।
- सामुदायिक स्वास्थ्य कार्यकर्ता आधारित अवधारणाको तुलनामा पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) अवधारणा माफत स्क्रीनिंग गर्दा धेरै कम खर्च भएकोपैएको छ ।
- पारिवारिक पोषण लेखाजोखा (Family MUAC) कार्यक्रमको अवधारणाको कार्यन्वयनले पटकपटक दोहोरिएर कुपोषण हुने समस्याहरू सम्बोधन गर्न सफल भएको छ । जस्तै: कुपोषित बच्चाहरूको ढिलो निदान (diagnosis), कभरेज दर ५० % भन्दा कम ।
- स्वास्थ्य स्वयं सेविका /स्वास्थ्य कर्मीहरू द्वारा स्क्रीनिंग प्रत्येक महिना वा छ महिना मा मात्र गरिने हुदा स्वास्थ्य कर्मी र आमा बिच कम समन्वय भएको र कुपोषणको बारेमा कम सचेत भएको देखिन्छ।
- समुदाय स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूले बच्चाहरूको स्क्रीनिंग गर्दा यो प्रक्रिया प्रतेक महिना बिषेसत ६ महिनाको एक पटक गर्ने गरिएको छ .जसमा आमाहरू तथा स्याहारकर्ताहरूको संलग्नता नगण्य रहेको र आमाहरूको संलग्नता तथा अमाहरूमा कुपोषणको सचेतनामा (के गर्ने भन्नेमा) कमि आएको पाइएको छ ।
- परिवारका सदस्यहरूलाई दीइएको प्रशिक्षणले कार्यक्रमको कभरेजमा पर्याप्त सुधार गर्दछ र कुपोषण लाई छिटो पत्ता लगाउन प्रोत्साहित गर्दछ, समयमानै उपचार गराउन सकिन्छ र जसले मृत्यु र मेडिकल जटिलताको जोखिमलाई समेत कम गर्दछ।

अनुशुची २: स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग, परिवार स्वास्थ्य महाशाखा र बिकाश साझेदार संघसंस्थाहरुको भिन्न निकायहरुको भूमिका:

१. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग, परिवार स्वास्थ्य महाशाखाको भूमिका:

- आमा/परिवार मुआक को अवधारणाको अनुमोदन, नेतृत्व, योजना निर्माण, कार्यन्वयन तथा अनुगमन।
- राष्ट्रिय, प्रादेशिक, जिल्ला तथा स्थानीय तहमा समन्वय तथा मार्गदर्शन।
- स्वास्थ्य मन्त्रालयको बार्षिक कार्यक्रममा समाबेस गरि यो अवधारणा कार्यान्वयनमा लैजाने।
- विभिन्न तहका स्वास्थ्य सम्बन्धि संरचनाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
- राष्ट्रिय IMAM कार्यक्रमको समुदायतहको क्रियाकलापमा यो अवधारणा समाबेश गर्ने।
- भिन्न बिकाश साझेदार संघ संस्थाहरु संग समन्वय गरि यो अवाधाराणा लागुगर्न श्रोत र साधनको व्यवस्था गर्ने।
- राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा जिल्ला स्तरमा पोषण बिषयगत क्षेत्र (nutrition cluster) को नेतृत्व गर्ने।

२ पोषण कार्यक्रम सम्बद्ध बिकाश साझेदार संघ संस्थाहरुको भूमिका:

- अवधारणा पत्र तयार गर्न, अनुमोदन तथा कार्यान्वयन गर्न स्वस्थ तथा जनसंख्या मन्त्रालय लाई सहयोग गर्ने ।
- फिल्ड कार्क्रममा समाबेश गरि कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने।
- आबस्यक प्राबिधिक तथा आर्थिक सहयोग गर्ने।
- कार्यक्रमको अनुगमन, पुनरावलोकन तथा मूल्यांकनमा सहयोग गर्ने।
- समुदाय परिचालन, स्वास्थ्य कार्यकर्ता, महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेबक तथा आमाहरु/बाल स्याहार कर्ताहरुको क्षमता वृद्धिमा सहयोग गर्ने ।
- आवश्यक समन्वय, सहकार्य तथा श्रोत साधन परोचालनमा सहयोग गर्ने।

